

El Bon Pastor

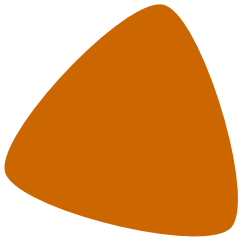
Revista per a preveres

Núm. 107

Desembre de 2018

Any IX

Equip promotor: Agustí Borrell, Norbert Miracle,
Xavier Morlans, Joan Planellas, Armand Puig.

Correcció lingüística: Joaquim Claver.

Disseny original: Albert Fortuny.

Dipòsit Legal T- 1085 - 2014
revistaelbonpastor@gmail.com
www.elbonpastor.cat

Si voleu col·laborar econòmicament en el sosteniment i difusió de
la revista podeu fer els vostres donatius a
La Caixa 2100-0272-33-0101212882

Moltes gràcies

Pòrtic	4
ARMAND PUIG I TÀRRECH	
Un sol cor i una sola ànima	8
<i>Oliba Episcopus: Mil·lenari d'Oliba, bisbe de Vic</i>	
JOSEP MARIA RIBA	
Presentes com el llevat	10
La bona política al servei de la pau	
NORBERT MIRACLE I FIGUEROLA	
Anunciar la Paraula	12
La Immaculada Concepció de Maria	
JOSEP MARIA SOLER	
Deixebles de l'Evangelí	14
El Cardenal Francesc d'Assís Vidal i Barraquer (1868-1943). La dignitat de la consciència (I)	
MANUEL M. FUENTES I GASÓ	
Rentar els peus	19
La família, font de diàleg	
MARC TRULLS	
Un bisbe ens parla	20
S'ha revelat la bondat i l'amor de Déu	
ENRIC BENAVENT	
Hem vist, hem llegit	22
Els batents de l'orgue de la catedral de Tarragona	
ANTONIO P. MARTÍNEZ SUBÍAS	

La figura del Papa Pau VI, canonitzat el proppassat 14 d'octubre juntament amb el bisbe màrtir Mons. Óscar Arnulfo Romero, s'engrandeix amb el pas del temps. Els papes del segle XX i XXI han deixat un rastre intens en la vida de l'Església. Han estat figures històriques excepcionals, que han sabut donar respostes adequades als temps en què han viscut. En aquests segles el papat, alliberat de la càrrega inherent a la sobirania temporal sobre els Estats Pontificis des de 1870, ha entrat en un període de pastoralitat fecunda que ha contribuït poderosament a impulsar la vida de l'Església. El repte del diàleg amb la modernitat, sorgit ran de la Revolució Francesa i la caiguda de l'Antic Règim (1789), havia determinat en negatiu la història de l'Església durant el segle XIX. La dificultat de resoldre la relació amb la modernitat, tant ideològicament (el pensament de la Il·lustració i els seus epígons posa en crisi l'estatut de la fe i del dogma) com de manera pràctica (en un temps agitat per fortes tensions nacionals i socials, sorgeixen els pensaments socialistes, comunistes i anarquistes, que s'oposen frontalment a la religió, identificada amb el vell poder constituït). Cal esperar Lleó XIII perquè hi hagi una primera resposta a la qüestió obrera amb l'encíclica *Rerum Novarum* (1891). Poc després, amb la *Providentissimus Deus* (1893), s'inicia una aproximació a la qüestió bíblica que llastava la teologia dogmàtica des de Reimarus passant per Strauss i Renan. Tot això comporta que l'Església encari el segle XX amb l'anomenada «crisi modernista» ben viva en el seu interior.

Aquestes reflexions voldrien situar el context eclesial i històric en què es mou Giovanni Battista Montini (1897-1978). Montini, home culte del Nord d'Itàlia i proper al pensament catòlic francès, serà acusat de filomodernista i l'any 1933 es veurà obligat a presentar la dimissió com a assistent nacional de la FUCI (Federació Universitària Catòlica Italiana). Més endavant, l'anomenat «partit romà» maniobrarà contra ell amb acusacions semblants i, en particular, sobre la seva apertura als països de l'Est. Però don Battista era un curial clarivident i profund, home espiritual i de pregària, que entenia el diàleg amb la modernitat i que somiava una Església que entrés en allò que sant Joan XXIII, amb un terme gairebé col·loquial, definiria com un *aggiornamento*, un «posar-se al dia». Andrea Riccardi ha escrit recentment: «La fede di Montini, biblica e liturgica, è un approfondimento costante in senso cristocentrico, come un filo che attraversa la sua vita e il suo insegnamento». No és casual que Montini escollís el nom de Pau, configurat a Jesucrist i apòstol dels pobles, a l'hora de ser elegit bisbe de Roma!

Val a dir que el pretès modernisme de Montini no és res més que una espiritualitat basada en la Bíblia i la litúrgia i una voluntat de posar l'Evangeli en el cor del món modern com a tasca d'una Església que sigui la servidora incansable d'aquell. Montini orienta la seva vida

segons allò que seran els eixos fonamentals del Concili Vaticà II. Els dos papes del Concili, sant Joan XXIII i sant Pau VI, comparteixen el mateix esperit de reforma i renovació de l'Església en vistes al diàleg amb la modernitat i, per tant, amb el món contemporani. Aquest és l'esperit que impregna l'última encíclica del papa Joan, *Pacem in terris* (1963), i la primera que escriurà el papa Montini, *Ecclesiam suam* (1964), la qual porta aquest subtítol: «Per quins camins l'Església catòlica ha de complir avui l'encàrrec missioner (mandato) que ha rebut».

Don Battista, nascut a Brescia, viurà a Roma fins al 1954 –llevat d'un any a la nunciatura de Polònia– i des del 1937 serà «Sostituto» de la Secretaria d'Estat, nomenat per Pius XI. Posteriorment, el 1954 Pius XII el designarà Arquebisbe de Milà, si bé no serà Cardenal fins al 1958, ja amb Joan XXIII a la seu de Pere. La maduració de Montini com a home fort de la Cúria en temps de Pius XII es complementa amb l'experiència de pastor que assoleix en els nou anys milanesos, al capdavant de l'Església ambrosiana i com a bisbe d'una gran ciutat europea. Vençudes les resistències de l'ala conservadora de cardenals, Montini esdevé bisbe de Roma i queda així garantida la continuïtat del Concili Vaticà II amb un Papa de gran solvència que pot culminar el projecte conciliar, iniciat per Joan XXIII. Montini, però, no es limita a portar el Concili a felix terme, sinó que dota l'Església de persones i instruments canònics i pastorals per implementar la doctrina i la praxi conciliar en un Post-Concili que el Papa saluda el 1965 com una primavera de l'Església –i que és viscut així per una Església en camí i un món expectant.

Els cinc primers anys de pontificat són rutilants. El 8 de desembre de 1965 es clou l'assemblea conciliar de manera integradora, amb un esperit de mediació que el Papa fa servir per arribar al consens pràcticament unànime dels Pares conciliaris en l'aprovació dels grans documents del Vaticà II. La reforma de l'Església no passa, en Pau VI, per excloure la minoria reticent als canvis sinó per establir ponts amb aquesta minoria per tal que quedi preservada la unitat eclesial. Pau VI creu en una Església que sigui «un sol cos i una sola ànima», tal com és definida en els Fets dels Apòstols (4,32). El Concili promourà una teologia de matriu bíblica, patristica i litúrgica, proposarà una eclesiologia que considerarà l'Església com a poble de Déu, proclamarà un nou humanisme com a punt de trobament entre l'Església i el món contemporani, i concebrà la paràbola del bon samarità, amb el seu clam a favor dels pobres, com el paradigma de l'espiritualitat conciliar.

Encarant concretament el Pont-Concili, Pau VI proposa l'experimentació com una forma important d'assimilació de les reformes conciliaris. Però aquesta posició, que per al Papa forma part de la renovació de l'Església i suposa la maduresa de consciència dels seus membres, deriva ben aviat en un moviment de contestació, delerós de novetats, alimentat pels fets del '68. Mentre es duu a terme una gran reforma de la Cúria (1967) i s'aplica la reforma litúrgica amb la promulgació del nou «Missal romà» (1969), els moviments contestataris promouen una eclesialitat incerta sobre la confessió de fe, que tendeix a pensar la comunió catòlica en termes de democràcia representativa. Pau VI respondrà amb

l'anomenat «Credo del poble de Déu», proclamat en acabar l'any de la Fe (30 de juny de 1968). D'altra banda, reblarà la disciplina del celibat sacerdotal (1967) i la doctrina del Magisteri sobre la sexualitat i la procreació amb l'encíclica *Humanae Vitae* (1968).

Aquesta darrera encíclica suposa un desacord entre el magisteri papal i algunes parts del cos eclesial. Aquest desacord assenyala un abans i un després del pontificat montinià. El Papa proposa en l'encíclica una afectivitat responsable i humanitzant com un dels elements centrals de l'amor interpersonal. D'altra banda, reacciona contra l'emancipació del desig que es resol en una mena de narcisisme eròtic. Pel que fa al tema del sacerdoci, cal recordar que el 1969 fou l'any en què més secularitzacions es produïren en l'Església catòlica. Tot això recau sobre les espatlles d'un Papa, que es troba entre les crítiques dels progressistes conciliars que el titllen de dubitatiu i contradictori i les acusacions dels conservadors que li retreuen d'haver portat l'Església a una crisi. El mateix Papa escriu l'any 1972 que el Post-Concili, en comptes de ser un dia de sol per a la història de l'Església, s'ha convertit en un temps de núvols, incerteses i divisions que laceren el cos eclesial. I parla de «el fum de Satanàs».

Tanmateix, Montini no cedirà mai en el seu projecte de reforma. El Papa Pau VI, envoltat de soledat i incomprendiments però fidel a les seves conviccions profundes, va testimoniar l'Evangelí amb una honradesa intel·lectual i un coratge admirables. La causa de la pau el va impulsar a visitar Terra Santa com a pelegrí l'any 1964, on tingué lloc la seva històrica abraçada amb Atanàgores, patriarca de Constantinoble, la qual cosa suposà l'aixecament de les excomunionis entre les Esglésies catòlica i ortodoxa. L'any següent, abans que acabés el Concili, el Papa va anar a l'ONU, i allí féu sentir el seu crit profètic de «mai més la guerra», que travessà el planeta sencer. La pau, digué el Papa, és l'únic futur possible per a la humanitat, especialment, per als més necessitats. L'Església exercia plenament de consciència moral del món i portaveu dels sense veu. Els viatges a l'Índia (1964) i a Colòmbia (1968) mostraven Pau VI com a defensor dels pobres de la terra, reconeguts com a «carn de Crist», als quals calia venerar i servir. El fruit madur d'aquest reconeixement del pobre com a *alter Christus* s'expressa en l'encíclica *Populorum progressio* (1967). Aquest document proposa un desenvolupament humà integral i una ètica mundial que activi els mecanismes d'igualtat i solidaritat amb els pobres i els perifèrics, imprescindibles per a la construcció d'un món humanitzat i en pau. Amb aquesta encíclica, els pobres entren definitivament en l'agenda de l'Església!

L'any 1975 arriba, gairebé per sorpresa, l'exhortació postsinodal *Evangelii nuntiandi*, la qual, al bell mig dels difícils anys setanta, representa una alenada de futur. L'Església, afirma el Papa, no s'ha d'anunciar a ella mateixa. La seva missió és la de comunicar l'Evangelí de Jesús. Per això existeix i per això ha estat convocada pel Senyor ressuscitat. Si es refugia darrere el seu status institucional, sense entrar en el tu a tu amb l'home contemporani, no durà a terme allò que li ha estat confiat. El Papa concep una missió cristiana sense condicionants ni límits, que porti l'Evangelí al cor del món. De manera profètica, el Papa reprèn

l'exclamació de l'apòstol Pau i la posa en boca de tota l'Església: «Ai de mi si no anunciés l'evangeli!» (Primera carta als Corintis 9,16). La *Evangelii nuntiandi* és el testament d'un Papa que es considera a si mateix servidor de tota la humanitat sense distincions de cap mena, amic de tots els «homes de bona voluntat». I, alhora, aquest Papa se sent profundament fill de l'Església, per a la qual invoca, la protecció de Maria amb l'antic títol de *Mater Ecclesiae*. Que sant Pau VI, papa, intercedeixi per nosaltres i pel nostre món!

Un bon i sant Nadal!

ARMAND PUIG I TÀRRECH

Rector de l'Ateneu Universitari Sant Pacià

Oliba Episcopus: Mil·lenari d'Oliba, bisbe de Vic

Fidel a la commemoració diocesana de quatre dels seus pastors, dins el projecte *Episcopus* del bisbat de Vic, el Museu Episcopal ha inaugurat aquest mes d'octubre una exposició commemorativa del mil·lenari de la consagració d'Oliba com a bisbe de Vic, l'any 1018. No ha estat fàcil l'aventura de posicionar Oliba com a bisbe, quan estem tan acostumats a pensar-lo com a abat, però ha estat un repte apassionant.

Un repte que s'ha aconseguit gràcies al personal del Museu Episcopal: el Dr. Marc Sureda, conservador del nostre museu que n'ha estat el comissari, la conservadora Judit Verdaguer que ha coordinat una gestió complexa i la responsable de comunicació i educació Carme Comas, que amb els seus respectius equips i tot el personal que treballa al museu, hi han estat en tot moment per un cap. Personalitzo en aquests tres noms els agraïments a totes les persones i institucions que figuren als crèdits de l'exposició i catàleg i que us invito a llegir; però no puc passar per alt, sobretot, que aquesta exposició s'ha dut a terme en el marc de l'acord entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i l'Obra Social «la Caixa».

Oliba bisbe és el títol escollit per aquesta exposició, amb la voluntat, com hem dit, de posicionar Oliba en el lloc que li pertoca, com a bisbe d'un territori. Un home que, mogut per l'esperança del ressuscitat, i amb l'experiència de comte, bisbe i abat i dels seus propers col·laboradors, comença a teixir una xarxa d'edificis que, arrelats en el lloc, miren al cel i esdevenen fars d'orientació i d'esperança, però també una xarxa de pensament que capgira els esquemes dels poderosos per fer surar el respecte per la persona, xarxa de persones que van arrelant en un territori i que van afaïçonant una manera concreta de ser i de viure.

Oliba sap captar els aires i les intuïcions de l'Europa que descobreix, que li eixamplen el cap i el cor, tot motivant-lo a portar al seu bisbat les claus per viure el nou paradigma que s'albira.

I tot això ho fem en el marc d'un museu d'art medieval, que des dels seus inicis vetlla per la recerca. Aquesta exposició és el resultat d'un treball de llarg recorregut continuador dels treballs del Dr. Junyent, que enguany recordem en el 40è aniversari de la seva mort.

Em plau dir que el resultat que exposem és un nou nivell d'investigació perquè d'altres el continuïn enriquint. Aquesta deu ser una de les moltes tasques que pertoqueuen als museus, i que ens recorden que aquests no son espais només de records sinó de vida passional.

Una exposició on els documents ens parlen i els situen. I com un aparador de joieria els podem contemplar amb respecte i veneració. Això és el que tenim del Bisbe Oliba, però tota aquesta documentació ens ajuda a intuir els temps en què va viure tot contemplant les pedres bellament col·locades que els embats dels temps no han malmès.

Però també hi trobem peces que, malgrat que no siguin directament relacionades amb Oliba, ens ajuden a comprendre en quin entorn es movia. Vull agrair profundament a tots els museus, arxius, entitats, prestadores d'obres la seva generositat; aquesta fa possible una mirada ampla i enriquidora, estreny les nostres xarxes europees i permet que enriqueim el diàleg amb nous companys de viatge.

Un treball artesà i coral que ha fet possible que al bell mig de l'exposició, plena de documents i peces dels segles X i XI, hi visqui com una peça més i amb tota normalitat una recreació 3D de com era el conjunt catedralici romànic de Vic. L'esforç fet de conjunt amb la Farinera Centre d'Arts Visuals de Vic, i la UPC, ens fa comprendre millor el que diuen els documents i el que mostren les pedres que ens queden. Gràcies, a tots els que ho han fet possible.

Poder dir que avui a Vic hi ha les tres Bibles de Ripoll és un luxe d'aquells que poques ciutats poden tenir. Des del segle XI no s'havien tornat a trobar mai -s'enyoraven una mica-, però avui estan cofoies i ens recorden que, ben escrites i ben dibuixades, eren un veritable punt de referència per als qui sabien de lletra i també, d'alguna manera, per als qui no. Un «unicum» que hauríem de donar a conèixer a com més millor, pel que són, pel que signifiquen i pel que diuen.

L'exposició durarà un temps, però el catàleg perdurarà: és el compendi de tot el que hem fet, i de tot allò que hem estat capaços d'engrescar a comunicar, tot fent pòsit de país. Estic convençut que ja és un punt de referència.

Hem volgut també que la nostra sigui una exposició social, ja que tot el seu contingut és aliment de l'ànima i de l'intel·lecte. Els museus, entre moltes altres coses, som això: agents de transformació social i com a tals hem de ser reconeguts i ens hem d'esforçar encara més a ser-ho. Afirmar-ho és alhora llançar un convit a lluitar per aconseguir-ho una mica més. És amb esforç i treball que hem de contribuir a la construcció d'una cultura humana i humanitzadora.

Oliba Bisbe ha de ser també el punt de partença per posar en valor el territori que ell va configurar. Un territori que pot oferir uns actius d'alt interès cultural, espiritual i turístic.

Oliba Bisbe honora el Museu Episcopal que en un dia com avui pren ple sentit en el seu adjectiu: «episcopal». I el contingut de l'exposició el fa veritable mereixedor del títol que li és concedit: Museu d'interès nacional. Estic convençut que des de l'atalaia del campanar que ens acompanya, el bisbe Oliba, entre burleta i encuriosit, està satisfet de contemplar que la seva obra perdura, que a prop del seu campanar hi ha un espai de veritable memòria, que una i altra vegada esdevé viva, i que en aquest call que ens separa hi transita el bategar del mil·lenni.

JOSEP MARIA RIBA I FARRÉS,

*Prevere del bisbat de Vic,
Director del Museu Episcopal de Vic*

La bona política al servei de la pau

Cada any, i amb aquest ja en són cinquanta-dos, el bisbe de Roma adreça a tot el món un missatge per a commemorar la Jornada Mundial de la Pau que va instituir Sant Pau VI.

Enguany el papa Francesc ha titulat el seu missatge «La bona política al servei de la pau», presentant la política com un dels grans reptes de la nostra societat per construir un món en pau. Si la política, diu Francesc, «es duu a terme en el respecte fonamental de la vida, la llibertat i la dignitat de les persones, pot convertir-se veritablement en una forma eminent de la caritat», una expressió, aquesta, que el papa ja havia utilitzat ara fa un any en un discurs als membres de la comissió parlamentària antimàfia de la República italiana.

Al segle XX, a Itàlia tenim grans cristians que han exercit la política de forma exemplar: l'alcalde de Florència, Giorgio La Pira; el primer ministre Alcide de Gasperi; o el primer ministre Aldo Moro. També a la resta d'Europa destaca el luxemburguès Robert Schumann, el canceller alemany Konrad Adenauer i a Catalunya Manuel Carrasco i Formiguera. Alguns polítics tenen iniciada la causa de canonització i altres ja han estat beatificats com ara el jove polític italià Alberto Marvelli.

La caritat i les virtuts humanes: la justícia, l'equitat, el respecte mutu, la sinceritat, l'honestedat, i la fidelitat són la base d'una bona acció política que condueixi al servei de la pau.

Per recordar quin ha de ser el capteniment dels polítics, el papa Francesc cita les «benaurances» que el cardenal vietnamita Francesc Xavier Nguyen Van Thuan va dedicar-los i que diuen així:

Feliç el polític que té una alta consideració i una profunda consciència del seu paper.

Feliç el polític que irradia credibilitat.

Feliç el polític que treballa pel bé comú i no pel seu propi interès.

Feliç el polític que es manté fidelment coherent.

Feliç el polític que treballa per la unitat.

Feliç el polític que està compromès a dur a terme un canvi radical.

Feliç el polític que sap escoltar.

Feliç el polític que no té por.

A costat d'aquestes virtuts Francesc enumera els vicis de la política que posen en perill la pau social i que concreta en aquests: «la corrupció —en les seves múltiples formes

d'apropiació indeguda de béns públics o d'aprofitament de les persones—, la negació del dret, l'incompliment de les normes comunitàries, l'enriquiment il·legal, la justificació del poder mitjançant la força o amb el pretext arbitrari de la «raó d'Estat», la tendència a perpetuar-se en el poder, la xenofòbia i el racisme, el rebuig a tenir cura de la Terra, l'explo-tació il·limitada dels recursos naturals per un benefici immediat, el menyspreu dels qui s'han vist obligats a anar a l'exili».

Francesc esmenta el centenari de la fi de la Primera Guerra Mundial i de la devastació personal i material que va suposar aquella guerra fratricida. Recordant com va acabar la Gran Guerra, el papa afirma que «la pau no pot reduir-se al simple equilibri de la força i la por». Igualment ens adverteix de «la perillosa escalada en la cursa d'armaments», que torna a produir-se entre les grans potències del món, i afirma contundent que «no són acceptables els discursos polítics que tendeixen a culpabilitzar els migrants de tots els mals», una frase que faran bé a tenir en compte molts dels polítics europeus, i també de l'Estat Espanyol.

Un gran projecte de pau que es fonamenti en la responsabilitat recíproca i en la interdependència dels éssers humans és el que ens proposa Francesc per aquest 2019. És un projecte adreçat a tot el món que també ens podem fer nostre els catalans, immersos com estem en una complexa situació política i social.

Convertir-nos en homes i dones de pau començant per trobar la pau amb nosaltres mateixos; la pau amb els altres; i la pau amb totes les coses creades.

NORBERT MIRACLE I FIGUEROLA

Prevere de l'arquebisbat de Tarragona

Rector de la parròquia del Vendrell

Homilia del P. Abat de Montserrat, D. Josep Maria Soler en la Solemnitat de la Immaculada Concepció de Maria.

H Hi ha un fil conductor espiritual i teològic entre la primera lectura i l'evangeli que acabem d'escoltar. Concretament entre la profecia de la dona i el seu llinatge que atacaran al cap la serp i l'anunci evangèlic fet a Maria: Déu te guard, plena de gràcia... tindràs un fill que serà rei per sempre.

Els Pares de l'Església intuïren en aquestes paraules un anunci del futur evangeli de Jesucrist i de la missió que Maria hi tindria. La primera lectura, treta del llibre del Gènesi, feia referència al desordre i al mal que aclaparava la humanitat –en els temps antics i encara avui- com una realitat provocada per la desobediència d'Adam i Eva. Amb la pretensió de ser com Déu, l'ésser humà va quedar nu d'amor, de vida, de santedat. Aquesta situació, però, no és volguda per Déu. Ho veiem en els profetes que llegim ara a l'advent i sobretot en el Nou Testament. Déu lluita contra el mal i vol alliberar-ne l'ésser humà, perquè el pecat, no sols fa mal a la persona, sinó que trastorna l'harmonia volguda pel Creador en les relacions socials i en la natura, a més, de trencar la familiaritat que Déu vol tenir amb cada home i cada dona que ve al món. Per això Déu desaprojava el comportament autosuficient i egoista d'Adam i d'Eva.

La lectura, però, no es limitava a descriure el panorama desolador que la desobediència egoista havia creat, sinó que anunciava, també, que la situació seria capgirada en el futur per un descendent de la dona –d'Eva- que esclafaria el cap del poder del Mal personificat per la serp. Aquesta frase posada a l'inici dels llibres de la Sagrada Escripura, és ja --tal com ensenyen els Pares- una llum d'evangeli, una promesa de salvació, de sortida de la situació de mal, de mort i d'enemistat amb Déu. Vindrà un dia, anuncia el text, en el qual el mal serà radicalment vençut pel fill de la dona promesa. La desobediència al voler de Déu per part d'Eva és capgirada per la disponibilitat humil de Maria que acull i posa en pràctica la paraula que Déu li ha adreçat, tal com acabem d'escoltar a l'evangeli. Tot apunta, doncs, cap a Jesucrist, nascut de la Verge Maria, la dona que, per gràcia de Déu, no ha estat tocada pel mal moral, immaculada com és per la plenitud de gràcia que li ha estat atorgada i per la seva santedat de vida. El gran combat de Jesucrist contra el mal i la mort tingué lloc a la creu. Allà «lluïtaren, sense mida, la Vida i la Mort, d'una manera admirable» (cf. seqüència de Pasqua). La serp fou radicalment vençuda i Jesucrist, del llinatge de Maria, regna victoriós per sempre. A la humanitat li era impossible trobar una sortida a la situació de mal i de mort amb les soles forces humanes; Jesucrist és l'únic que pot alliberar radicalment dels poders que són hostils a Déu, i que són, també, enemics de la humanitat.

Dos cops al dia, com a mínim, durant tot l'any, ressona en aquesta basílica una evocació d'aquest missatge del Gènesi que hem escoltat, en el cant de la Salve Regina. Eva és –deia el Gènesi– la mare de tots els vivents. Ho deia en un sentit natural; tots els homes i dones del món provenim dels primers éssers humans i som mortals. Però, a nivell espiritual, hi ha una altra mare de tots els qui viuen: Maria, anomenada la nova Eva. Déu la va escollir des del si matern per posar al món el seu Fill fet home; i Jesucrist, des de la creu, ens la va donar com a mare perquè ens ajudés en el camí cristià (cf. Jo 19, 26-27). Per això, en la Salve Regina, la invoquem com a «mare» i apel·lem a la seva «misericòrdia», sabent que, en el seu amor envers la nostra feblesa, ens és «dolcesa» per a la vida i «esperança» de futur mentre, fent camí cap al terme, Jesucrist ens va atorgant els seus dons d'alliberament i de salvació.

En aquest camí personal, constatem, però, la nostra condició de «fills d'Eva» –i per tant, de feblesa, de pecat, de mortalitat– i ens trobem amb les dificultats de la vida en aquesta «vall de llàgrimes», com diu encara l'antífona mariana. Ens toca treballar-nos espiritualment per acollir la gràcia que ens transforma per dintre i ens va endinsant en la vivència de la filiació divina i en l'amistat amb Déu que havíem perdut en Adam. Ens cal treballar, també, per anar canviant la situació de tant de sofriment i tant de dolor que hi ha encara en el món per fer-ne una realitat més conforme a l'Evangelí. Déu vol que la victòria de Jesucrist a la creu acabi de vèncer tot el mal que aclapara la humanitat i compta amb la nostra col·laboració per restablir totes les coses en Crist (cf. Ef 1, 10).

La concepció immaculada de la Verge Maria és amb vista a la seva maternitat divina, al fet que havia de posar al món el Fill de Déu fet home, Jesucrist. Però aquesta maternitat, que honora Maria, té com a objectiu la salvació, l'alliberament, de la humanitat entera obrada per Jesucrist. Per això, demanem a Maria que ens ajudi a conèixer i a estimar més i més Jesucrist per tal de ser cooperadors de la seva obra en bé de la humanitat. I li demanem, encara, que, després de la nostra estada en aquest món, ens mostri sense vels Jesucrist, el fruit beneït del seu ventre. Que ens el mostri, diem encara en la Salve, després d'aquest «exili»; és a dir, d'aquest temps en el qual el mal actua en el món, per la injustícia de tantes situacions, per la mort inexorable.

El Cardenal Francesc d'Assís Vidal i Barraquer (1868-1943). La dignitat de la consciència (I)

La celebració del cent-cinquantè aniversari del naixement del cardenal Vidal i Barraquer i el setanta-cinquè de la commemoració de la seva mort a l'exili, ens apleguen avui aquí, al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat de Catalunya. Un home, un creient i un bisbe que, amb la seva vida ens honora a tots i ens esperona a ser fidels a la nostra pròpia consciència. Bo és, doncs, que el nostre país, Catalunya, que ell tant va estimar, li retí un record agraït i un homenatge sincer.

Francesc d'Assís Vidal i Barraquer va néixer a Cambrils, comarca del Baix Camp, el 3 d'octubre de 1868. Va ser alumne dels jesuïtes a Manresa i va estudiar dret a la universitat de Barcelona, on va coincidir, entre altres, amb Enric Prat de la Riba, Francesc Moragas i Brunet i Joan Moles i Ormella. Es va llicenciar en dret civil i canònic, i va entrar com a passant al bufet del doctor Joaquim Almeda i Roig. El 1899 va rebre la ordenació sacerdotal. El 1900 es va graduar com a doctor en dret civil i canònic per la Universitat de Madrid amb la tesi: *El derecho de la guerra en Roma*. De la mà de l'arquebisbe de Tarragona, Tomàs Costa i Fornaguera, va recórrer tots els graons administratius de la cúria: fiscal substitut i després efectiu del tribunal eclesiàstic, provisor i vicari general interí, canonge i posteriorment arxiprest de la seu de Tarragona, i vicari general. L'any 1911, a la mort de l'arquebisbe, va ser elegit vicari capitular. El 1913 va ser nomenat bisbe de Pentacòmia i administrador apostòlic de Solsona. El 7 de maig de 1919, Benet XV el preconitzava arquebisbe de Tarragona, i el 7 de març de 1921 el mateix pontífex el nomenava cardenal prevere de Santa Sabina. El 13 de setembre de 1943 moria a l'exili a la ciutat suïssa de Fribourg.

Una experiència humana intensa en una època complexa de la nostra història contemporània: la monarquia borbònica (1913-1923), la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), la II República Espanyola (1931-1936), la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) i l'exili de la postguerra franquista (1939-1943).

La figura del "cardenal de la Pau", tal com el va anomenar l'any 1970 el seu primer biògraf, mossèn Ramon Muntanyola i Llorach, desvetlla, avui més que mai, la urgència d'humanitzar novament la nostra rebregada, però irrenunciable, democràcia. Amb l'adveniment de la II República espanyola, Vidal i Barraquer va tenir la capacitat de detectar, en persones i institucions, **allò que realment és nuclear i veritablement irrenunciable**. Va cercar un nou règim de relacions, franques i lliures, que permetessin, des de la nova legalitat republicana, l'exercici de la llibertat religiosa i que no fessin dels catòlics uns actors passius i muts, o bé, uns enemics declarats del nou marc de convivència que l'Església havia saludat i acceptat. Les actituds radicals i intransigents, fora i dins de l'Església, ho van fer impossible. Tanma-

teix, ell va continuar, fins a la seva mort, per aquesta via, per a ésser fidel a la seva consciència i també a l'Església i a l'Evangelí que li havia estat confiat.

Vidal i Barraquer va saber comprendre la necessitat **d'acceptar la legalitat, fruit d'allò que el poble lliurement decideix i determina, quan es fa d'una manera pacífica**. Va acollir l'adveniment de la II República espanyola i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, de 1932. Entenen, així, que també els catòlics hi podien tenir un lloc i havien de participar en una societat cada vegada més plural i diversa.

El pensament de Torras i Bages i la fidelitat a la doctrina secular de l'Església li fan fer prendre consciència que existia una realitat específicament catalana, i que l'Església l'havia d'atendre per a ésser fidel a ella mateixa i pastoralment eficaç. Per aquest motiu va defensar, primer durant la dictadura de Primo de Rivera i, després, davant de Franco, **el dret de l'Església a emprar la llengua catalana i a organitzar-se d'acord amb les seves necessitats específiques i singulars**; no prestant-se, per tant, a esdevenir una eina enverinada per a tasques que res no tenien a veure amb la seva missió evangelitzadora.

Persecució religiosa

El 21 de juliol de 1936, el cardenal-arquebisbe de Tarragona, Dr. Francesc d'Assís Vidal i Barraquer, va intentar infructuosament que les autoritats republicanes evitessin l'efusió de sang, el pillatge i els incendis del primer moment. Davant la impotència, expressada per les autoritats, d'evitar aquella situació, el cardenal, juntament amb el seu bisbe auxiliar, el Dr. Manuel Borràs i Ferré, i altres preveres familiars seus, es va dirigir al monestir de Poblet, situat dins dels límits de l'Arquebisbat de Tarragona. Detingut dies després pels anarquistes de la FAI, la seva vida va córrer vertader perill, però finalment fou empresonat a la presó de Montblanc. Gràcies a la intervenció personal de Lluís Companys i Jové, president de la Generalitat de Catalunya, va poder arribar sa i estalvi a Barcelona. Posteriorment es va traslladar a Itàlia refugiant-se a la Certosa di Farneta, on va romandre durant tota la contesa bèl·lica. El seu bisbe auxiliar, el Dr. Borràs, que va romandre a Poblet amb la intenció d'exercir la jurisdicció diocesana, també fou detingut i posteriorment empresonat a Montblanc. El cardenal Vidal i Barraquer va treballar incansablement per tal d'alliberar-lo; tanmateix, el dia 12 d'agost de 1936, fou immolat al Coll de Lilla.

Des del primer moment, malgrat les calumnies que contra ell van deixar anar els franquistes, va denunciar la persecució religiosa, i se' va doldre, davant la Santa Seu i el països democràtics. Així ho exposava l'octubre de 1937 al secretari d'estat cardenal Pacelli: *"És certament molt dolorós i solleva l'ànima noble, generosa i recta deixar sense pública protesta tants sacrilegis i pecats, tants assassinats i atrocitats, tantes destruccions i devastacions, però, talment com Jesucrist i els primitius màrtirs, convé tenir una gran prudència i paciència pels qui no reflexionen, pels qui estan cecs, pels qui, exacerbats i ofuscats per la passió i el desig de venjança, no saben el que fan i arriben a l'extrem de beure la sang dels ministres del Senyor i dels bons catòlics després d'haver saciat el seu odi martiritzant horriblement les víctimes"*.

La Carta col·lectiva

Malgrat la duresa de l'experiència de la persecució religiosa, el cardenal Vidal i Barraquer, va tenir la capacitat d'evitar que la frustració i dolor que omplien el seu present no condicionessin irresponsablement i irracional el nostre futur. Per aquesta raó, doncs, va apostar per la futura **llibertat de l'acció pastoral de l'Església**. És per això que responent la carta del cardenal Gomà, el 23 de juny de 1937, li deia amb franquesa perquè no podia signar la carta col·lectiva de l'episcopat de recolzament al General Franco i la seva suposada croada: *"le indico a continuación algunos de los inconvenientes que de momento se me ocurren: a) Es cosa delicadísima aceptar sugerencias de personas extrañas a la jerarquía en asuntos de su incumbencia, ya que ésta debe ser directora e impulsora, no dirigida y arrastrada. b) Pueden tales sugerencias ser inspiradas por sacerdotes o seglares politicantes que se valen de este medio para manejar aquella a su antojo. c) Se sienta un mal precedente para mañana lo cual ha de evitarse mayormente en los comienzos de un régimen nuevo. d) Se dejan de aprovechar las circunstancias propicias en el inicio de una nueva era, para probar prácticamente que los obispos están completamente apartados y muy por encima de todo partidismo político, dando así ejemplo a los sacerdotes, algunos de los cuales en sus conferencias y en sus escritos en periódicos y revistas son bien poco observantes en este punto; temo que la triste experiencia de un siglo no nos haya aleccionado bastante sobre este particular. e) Es muy difícil que la carta circular de usted permanezca en el secreto y se sabrán, por tanto, el origen y los trámites previos para la publicación del documento colectivo y el conocimiento que del mismo tenía la Santa Sede, lo cual quizá comprometa a ésta y tal vez podría confirmar la impresión extendida en el extranjero, particularmente en ciertas naciones sobre el politicismo de nuestra clerecía, impresión que nos ha perjudicado mucho y pudiera aumentar los obstáculos para trabajar con fruto y ganar para Cristo muchas almas, especialmente entre la clase popular, hoy obcecadas, singularmente las residentes en territorio rojo, que sin duda verán con poca simpatía el triunfo de los blancos"*. Amb tot, finalment, el 9 de juliol li etzibava, que el motiu definitiu per tal de no signar era la seva fidelitat a la pròpia consciència. Reblava la seva argumentació dient-li, ras i curt: *"Es para mi una seria contrariedad el verme obligado en conciencia a ratificar la opinión de no suscribirlo, que me permití anticiparle, pues ello importa el violentar mis sentimientos, de usted bien conocidos"*.

La qüestió de la signatura, que evidentment el mateix cardenal sabia que fora un càrrec definitiu a l'hora de prohibir-li el retorn a Tarragona, el continuà preocupant. Així, el 10 de setembre del mateix any, quan la Carta col·lectiva ja havia estat publicada, exposava novament el seu parer al cardenal Pacelli: *"No parece que sea misión de los obispos quitar o poner gobiernos, proclamar legítima y apoyar una subversión (salvando siempre las intenciones) con todas las consecuencias que para el pasado y el porvenir se deducirán, particularmente en las demás diócesis, donde de hecho funciona otro gobierno. No ha de producir buenos efectos exponer dicha doctrina en la forma en que se hace"*.

La guerra

La guerra, considerada sovint a l'Escriptura com una bèstia despietada i sense escrúpols, sempre intenta implantar la seva pròpia lògica, fins al punt que de vegades mira d'imposar el seus tempos, les seves regles i la seva manca d'ètica. El "tot s'hi val", per tal d'assolir allò que es pretén. Vidal i Barraquer va penetrar les entranyes de la bèstia, i la seva crueltat no el va pas condicionar, ni va aconseguir que el cor se li tornés agre. El cardenal va anteposar els seus **principis evangèlics i humanitaris** a d'altra mena de càlculs i combinacions. Es va dedicar a cercar i repartir diners i queviures als seus clergues, religiosos, laics i a la seva pròpia família, necessitats. Ho va aconseguir tot pidolant l'ajut arreu del món. Mentre algun prelat considerava que ajudar-los significava col·laborar amb l'enemic perquè així entraven divises a la zona republicana, i algun altre no tenia escrúpols a donar als militars l'ajuda obtinguda dels catòlics europeus o americans. L'ajut inestimable del seu germà Josep, dels fe-jocistes, del Dr. Jaume Toldrà, del Dr. Vila i Abadal, de Ferran Ruiz Hebrard, de Maurici Ser-rahima, i d'alguns altres, van fer possible que moltes persones subsistissin dignament durant la contesa.

El seu lema episcopal "*diligite alterutrum*", és a dir, "*Estimeu-vos els uns als altres*" el va convertir en **la clau hermenèutica** principal per a "*resistir*" davant la persecució. Per això no s'estava d'insistir en els valors de l'amor i de la reconciliació. Aquests, i no pas cap altre, havien d'ésser la clau per a llegir adequadament els signes dels temps: "*Res de venjances, caritat i caritat, per damunt de tot i contra altres ventades que puguin bufar en altres indrets. Deu ésser aquesta la pedra de toc*". I també el seu vicari general, el Dr. Salvador Rial, afirmava amb determinació: "*Insisteixo molt a foragitar dels esperits tot sentiment de venjança, recordant-los que la venjança pròpia del cristià és l'amor; també els faig present que ningú deu buscar la culpa o la responsabilitat dels altres, sinó cadascú la pròpia, o per pecats de comissió, o per pecats d'omissió*".

Va treballar sempre, malgrat els limitats instruments que li imposaven les especials circumstàncies del seu exili, per assolir una pau justa i negociada. Així, el 7 de novembre de 1938, quan la batalla de l'Ebre pràcticament estava ja decidida, encara escrivia al cardenal Pacelli: "*La idea d'una gestió pacificadora no s'aparta del meu pensament. **Hi escau tant a la missió d'un bisbe, estimar i recercar la pau!***". I proposava, una vegada més, l'acció mediatora d'Anglaterra i els passos que havia fet, conjuntament amb el cardenal Verdier, de París, mentre insistia en la raó profunda de l'afer: el Bon Samarità, tot referint.-se al bon Jesús, i afegia: "*Con arreglo caritativo y justo se puede conseguir mucho más que con la victoria completa por las armas, que deja a los espíritus agriados y humillados y poco dispuestos al perdón o al olvido*".

El 3 de març de 1938 recordava al general Franco que la guerra, tot i ésser una mesura excepcional i desproporcionada, també estava sotmesa a unes certes limitacions: "*No se me oculta que la guerra es la guerra y que tiene sus leyes duras y difíciles de evadir, pero tanto ella, por legítima que sea, como sus métodos y procedimientos revisten solamente la condición*

de medio indispensable para alcanzar un fin justo no asequible de otra manera. Esta peculiar característica implica una constante y esmerada atención sobre la situación interna y exterior al objeto de no prolongar la lucha más de lo necesario, o de proseguirla con los menores daños posibles, o aun de apelar a otro recurso que pueda conducir a la finalidad anhelada sin los horrores y ruinas inseparables de la guerra". La guerra no es podia allargar més del que fos estrictament necessari i no era lícit moralment convertir-la en un mitjà per a aixafar i humiliar totalment l'enemic. El cardenal, una vegada més, havia tocat el moll de l'os. Franco va allargar la guerra i la va emprar com un instrument eficaç per tal d'exterminar el major nombre d'enemics possible.

MANUEL M. FUENTES I GASÓ

Prevere de l'arquebisbat de Tarragona

Canonge arxiver

(Primera part de la conferència pronunciada per Mn. Manuel M. Fuentes al Palau de la Generalitat el 7 de novembre en l'acte de commemoració de l'Any Vidal i Barraquer)

La família, font de diàleg

Aquest Nadal està circulant un anunci d'una coneguda marca de mobles on apareix un retrat de la família actual. En el marc d'un concurs televisiu entre famílies tots responen preguntes al llarg del típic dinar de Nadal. Les primeres preguntes són molt fàcils pels participants, les responien de cop, gairebé sense ni pensar, anaven sobre noves tecnologies, xarxes socials, famosos de la tele ... Però de cop i volta la temàtica canvia a preguntes personals de dins la mateixa família, com: Quin és el llibre preferit del teu fill? Que va estudiar la iaia Antònia? Quin somni li queda per complir a la teva esposa? Aquí el silenci es fa llarg, i no saben què respondre!

És una imatge encertada de la nostra societat! Com els joves hem perdut l'interès a conèixer més sobre les persones que estimem i que formen la nostra família! Com preferim entretenir-nos i passar-ho bé amb les tecnologies, que realment buscar conèixer en profunditat els altres. Establir relacions intergeneracionals es fa més difícil, perquè no són iguals a nosaltres, potser no tenen un llenguatge tan «cool» com el nostre, i no estan al dia de les últimes tendències de moda o tecnològiques, però sens dubte el seu coneixement de la vida és més gran que no pas el d'un jove. Els anys omplen la vida de coneixement. És un enriquiment saber la història d'aquells que ens envolten, que al final és la nostra pròpia història familiar, conèixer les arrels, i crear un clima de major confiança. És una forma concreta d'estimar la pròpia família, valorar-la i donar-ne gràcies.

Dins aquest diàleg en la família, un tema a parlar també és el de les creences. Tradicionalment la família ha estat un mitjà on es transmetia la fe, de pares a fills, de generació en generació, mitjançant les llargues converses, els ensenyaments, el testimoni, la importància de creure en Déu i un comportament adequat i coherent. La família ha estat per a molts la primera llar on s'ha viscut la fe. És un do rebut també tan gran, com el de la vida, i per això cal, sobretot en aquestes dates de Nadal, gaudir i donar gràcies de la pròpia família.

MARC TRULLS

Delegat de Pastoral Juvenil del bisbat de Solsona

S'ha revelat la bondat i l'amor de Déu

Amb l'alegria que neix de la fe celebrem un any més la festa de Nadal. En la Missa de la mitjanit se'ns anuncia aquest esdeveniment com un fet joiós: una llum ha brillat sobre la nit d'aquest món; les portes de l'esperança s'han obert a una humanitat que vivia amb l'horitzó tancat. Nadal és Evangeli, és bona notícia per a tots els homes. Si, com diu Sant Agustí, evangelitzar és anunciar a tothom que Crist ha vingut al nostre món, avui volem que eixa bona notícia ressoni per tot arreu, especialment en els cors d'aquells que, humanament parlant, no tenen cap motiu per viure en l'esperança.

Amb Crist ha vingut la pau. Sant Lluç ens diu que Jesús va néixer en temps de l'emperador August, qui va pacificar l'imperi i, per això, es va designar a si mateix com a "salvador". Crist va ser anunciat per l'àngel als pastors com el verdader Salvador: "Avui ens ha nascut un Salvador, que és el Messies, el Senyor". Aquesta és la gran alegria per a tot el poble. El xiquet que ha nascut en un estable, que no té poder humà, que ha entrat en la nostra història en la més extrema pobresa, tan diferent en tot a l'emperador August, és el Salvador, el que ha portat al món la verdadera pau.

La pau d'August, que pareixia definitiva, era en el fons fràgil, com ho és la pau de les grans potències i dels poderosos. Una pau imposada per la força, pels exèrcits, pel poder, no és verdadera. L'autèntica pau és obra de la justícia i fruit de l'amor, i només pot aconseguir-se si les persones som renovades en el fons del nostre cor. Si ens trobem amb el Senyor i ens deixem transformar per Ell, aconseguirem la pau i treballarem sense por perquè sigui una realitat en el món. L'adveniment de Crist és l'adveniment de la pau.

Després de l'anunci als pastors, la legió dels àngels canta: "Gloria a Déu a dalt del cel i a la terra pau als homes que estima el Senyor". La glòria de Déu és la pau en la terra i la pau glorifica Déu. La celebració del Nadal és una invitació a què nosaltres els cristians ens preguntem si hem conegut realment a Crist. Si som instruments de la seua pau en les nostres famílies, en la nostra societat, en l'Església..., estem mostrant que l'hem conegut i donant glòria a Déu.

En Jesús Déu se'ns mostra en el seu verdader ser. En la carta a Titus se'ns anuncia: "S'ha revelat l'amor de Déu, que vol salvar tots els homes" (Tt 2, 11); "S'ha revelat la bondat de Déu, salvador nostre, i l'amor que ell té als homes" (Tt 3, 4). En eixe xiquet descobrim la bondat d'un Déu que no vol imposar-se en els nostres cors pel camí de la por, sinó pel camí de l'amor. En un sermó del dia de Nadal, un monjo de l'Edat Mitjana comentava així el signe del xiquet en bolquers i posat en la menjadora: "Temeu el Senyor dels àngels, però estimeu-

lo petit; temeu el qui regna en el cel, però estimeu-lo gitat en una menjadora”. El xiquet que neix a Betlem és el Senyor dels àngels, és el Senyor de la majestat, és el qui regna en el cel, però sap que si es manifestés únicament en el seu poder, no l’estimaríem. Per això se’ns mostra petit, indefens i pobre: per despertar en nosaltres l’amor a Ell.

+ ENRIC BENAVENT,

Bisbe de Tortosa

Els batents de l'orgue de la catedral de Tarragona

Som davant la Caixa escultòrica de l'orgue –laborada magistralment entre 1562 i 1565 per Jeroni Xanxo i Pere Ostris–, moble que serveix de marc arquitectònic als batents realitzats pel pintor piemontès Pietro Paolo de Montalbergo entre 1563 i 1565, única obra conservada de les dotze que es coneixen documentalment. Ambdós es complementen harmònicament i constitueixen el millor exemple del Renaixement tardà a Catalunya.

Les tres composicions pictòriques dels batents configuren, quan són tancats, l'escena de l'*Anunciació de l'Arcàngel Gabriel a la Verge Maria*, i oberts la *Nativitat de Jesucrist* i la seva *Resurrecció* al revers del respectiu batent. Les pintures foren acabades per Montalbergo a plena satisfacció del Capítol –malgrat qualcunes deficiències de dibuix–, a l'igual que les cortines o sarges de la tribuna amb les figures de la *Mare de Déu acompanyada de les santes Tecla i Caterina*, i les de l'àtic amb les figures de la *Fe, Esperança i Caritat*.

El conjunt d'imatges, pintades al tremp amb colors subtils i transparents, segons la tradició de l'escola veneciana, evoquen la cultura figurativa romana de mitjan del Cinc-cents, un període en el qual molts seguidors de Miquel Àngel i de Rafael tendien a fondre en un sol estil eclèctic, anomenat *manierisme*, els models que remetien als dos grans mestres.

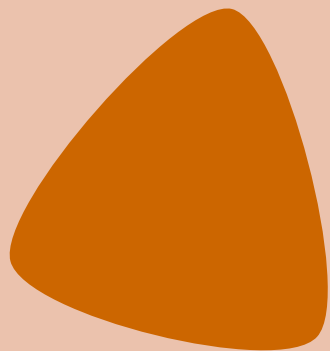
Cal reconèixer que Montalbergo s'inspirà molt estretament en models gràfics derivats d'estampes de Marcoantonio Raimondi, Giulio Bonassone i d'altres gravadors i dibuixants de cercles romans, sense excloure alguna vinculació amb gravadors nord-europeus com Albert Dürer.

Convé remarcar el notable protagonisme d'aquestes pintures en la seqüència històrica de la transformació, en sentit renaixentista, de la pintura catalana de la segona meitat del Cinc-cents. Montalbergo significa, per tant, un notable pas en la italianització real dels models figuratius i constitueix un enllaç intens, constant i eficaç entre la producció artística catalana i els models italians coetanis.

ANTONIO P. MARTÍNEZ SUBÍAS

Prevere de l'arquebisbat de Tarragona

Canonge responsable del Patrimoni Artístic i Documental

El Bon Pastor
Revista per a preveres

